

Mövlana Sarıgörel, Sultan Bəyazidin yanına qayıdanda Əli Paşa Xadimin Anadolu tərəfdə Şahqulu baba üsyanının yatırılması zamanı həlak olması xəbəri artıq İstanbulda hamıya bəlli idi. Osmanlı sarayında Əli Paşa Xadimin hörməti və nüfuzu vardı. Həm də o, Sultan Bəyazidin oğlu Sultan Əhməddə hələ kiçik yaşlarından hami təyin olunmuşdu. Sultan Əhmədin hökmdar övladı kimi mükəmməl tərbiyə və təhsil almasına o cavabdeh idi. Sultanın oğlunun, yəni Sultan Əhmədin bütün səfərlərində istər hərbi səfər olsun, istərsə də ov, yaxud istirahət, fərq etməzdi, Əli Paşa Xadim həmişə sultanın yanında olardı. İndi Əli Paşa Xadimin vəfatı xəbəri gələndə bundan ilk sarsılan elə Sultan Əhməd oldu. Necə olmuşdu ki, Əli Paşa Xadimin Anadolu səfərinə o yol vermişdi. Bunu anlaya bilmirdi.

Əslində isə məsələ belə idi ki, Sultan Səlimin hakimiyyətə gəlməyini istəyən qüvvələr, xüsusilə də Mövlana Sarıgörel Əli Paşa Xadimin Sultan Bəyaziddə təsirini yox etmək üçün onu İstanbuldan aralamaq qərarına gəlmişdilər. Şübhəsiz, Əli Paşa Xadimin Şahqulu baba üsyanının yatırılması zamanı başına nə gələcəyini də Sultan Səlimin adamları ilə birgə elə Mövlana Sarıgörelə planlaşdırmışdı.

Mövlana Sarıgörel Sultan Səlimlə görüşündə bunları imkan tapıb Sultan Səlimə deyə bilməsə də, onlar bir-birini anlamışdılar.

...Əli Paşa Xadimin dəfni çox təntənəli keçdi. Sultan Bəyaziddə yaxın olan görkəmli din xadimləri onun yanında idi, eləcə də Mövlana Sarıgörel. Bir qədər ara sakitləşəndən sonra Sultan Bəyazid özünü Mövlana Sarıgörelədən Sultan Səlim haqqında soruşdu.

-Görüş necə keçdi, Mövlana? - Sultan Bəyazid özünü Mövlana Sarıgörelə tutmadan, elə başlaşağı fikirli-fikirli soruşmuşdu. Mövlana Sarıgörel isə Sultana cavab üçün özünü cəmlədi, ətrafa nəzər saldı, yaxınlıqda olan adamların kimliyini diqqətdən keçirdi. Amma, deyəsən, Sultan Bəyazidin hövsələsi daralmışdı. Ona görə də bu dəfə başını qaldırıb Mövlana Sarıgörelənin üzünə baxdı və sualını təkrar elədi, ancaq bir qədər başqa şəkildə:

Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

Sultan Bəyazid, deyəsən, onun çox uzaqdan başlamağından narazı qaldı. Ona görə də başını qaldırıb Mövlana Sarıgöreləni süzdü. Və bundan da Mövlana Sarıgörelə öz işini başa düşdü. Bildi ki, hökmdarın hövsələsi daralır. Tez-tələsik sözünü cəmləyib özünü Sultan Bəyaziddə tutdu: - Hökmdar, indi elə məqamdır ki, bir qədər geciksək onda qardaşlar arasında qanlı qırğın başlayacaq. Yaxşı olar ki, hakimiyyəti elə indiki məqamda oğlanlarından birinə həvalə edəsən.

- Kimə, - Sultan Bəyazid bir qədər qəzəblə dilləndi. Çünki o istəyirdi ki, Mövlana Sarıgörelə açıq-aydın Sultan Səlimin adını çəksin. Elə Mövlana Sarıgörelə də bunu başa düşdüyündən tez dilləndi:

- Sultan Səlimə, hökmdar, -Mövlana Sarıgörelə Sultan Səlimin adını dedi və sonra da hökmdarın “nə üçün?” sualını gözləmədən dediyini əsaslandırmağa çalışdı, - Sultan Səlimdən qeyrisi Osmanlı taxt-tacını indiki möhtəşəmliyi ilə qoruyub-saxlamaq iqtidarında deyil.

- Bəs Sultan Əhməd bununla razılaşıracqmı? - Sultan Bəyazid Sultan Qorqudun adını çəkmədi. Çünki onu Sultran Səlimə qarşı dura biləcək bir qüvvə hesab etmirdi. Amma bilirdi ki, atasının hakimiyyəti Sultan Səlimə verməsi ilə Sultan Əhməd barışmayacaq. Həm də onun ixtiyarında Osmanlı ordusunun böyük bir qis-

Mövlana Sarıgörelə Sultan Səlimin məktubunu atasına verdi. Sultan Bəyazid məktubu alıb açdı. Oğlunun xəttini yaxşı tanıyırdı. O, məktubu qaytarıb Mövlana Sarıgörelə verdi, oxumasını istədi. Mövlana Sarıgörelə məktubu aramla oxumağa başladı.

Oğlu atasına yazdığı məktubda, olub-keçənlərə görə onu bağışlamasını diləyir, nəhayət, belə bir istəyini də qeyd edirdi ki, o gəlib atasının yanında xadim olmaq istəyir.

Mövlana Sarıgörelə məktubdakı digər mətləbləri də Sultan Bəyaziddə çatdırdı. Yalnız bundan sonra başını qaldırıb hökmdarı nəzərdən keçirdi. Hökmdar həqiqətən kövrəlmişdi. Mövlana Sarıgörelə yalnız indi başa düşdü ki, hökmdar daxilən qocalıb. Onun kəskin qərarlar qəbul etmək və bu qərarların icrasını tələb etmək gücü yoxdur. Doğrudan-doğruya Sultan Bəyazid çox zəifləmişdi. Dizinin üstündəki dəsmalı ilə gözlərini sildi. Az qala yanağına axmaqda olan göz yaşlarını quruladı. Yalnız bundan sonra, deyəsən, bütün iradəsini toplayıb asta-asta dilləndi:

-Sultan Səlimə təcili çapar göndər, de ki, özünü tez İstanbula yetirsin.

Mövlana Sarıgörelə başa düşdü ki, daha Sultan Bəyazidlə söhbət başa çatıb. Bundan sonrası Tanrının işidir. Görək tale küləkləri hardan əsəcək və Osmanlı sultanının sarayına nə gətirəcək?

Onsuz da Sultan Səlim Mövlana Sarıgöreləə arxayın idi. Bilirdi ki, Əli Paşa Xadimin olmadığı yerdə Sultan Bəyazidin yanında yalnız onun sözü keçir.

...Onsuz da yaz tez gəlmişdi. Baharın gəlişini bayram edən adamların hələ də xoş əhvalı üz-gözlərindən çəkilməmişdi. Ancaq insanlar təsərrüfat işlərini də unutmamışdılar. Kənd yerlərində yazlıq əkin işləri çoxdan başlamışdı. Bağ-bosdan sahələrində becərilən işləri gedir, mal-davar qışı yola verib kövşənlərə çıxarılır, çöl-çəmənlərin üzünə gülürdü. Taxıl zəmilərinin içindən baş qaldırmış lələlər qızıl-qırmızı ləçəklərini açmışdı.

Sultan Səlim çox keçmədi ki, özünü atasının yanına çatdırdı. Atasını bir qədər sərt qarşıladı. Qardaşları ilə ədavətdə suçladı.

Bir anlığa Sultan Səlimə elə gəldi ki, atasını hiylə ilə saraya gətirib edam etmək istəyir. Hətta arada ağına gəldi ki, o, yol tapıb saraydan qaçsın. Bəlkə, bu yolla canını xilas edə bilər. Həqiqətən o, oğlu Süleyman Paşanın yanına qaçsaydı, ölümdən qurtula bilərdi. Sultan Bəyazidin göstərişinə əsasən Osmanlı sarayının yüksək çinli adamları sultanın yanına yığıldı. Sultan Səlim durduğu yerdə vurnuxurdu. Silahlı mühafizlər də hər tərəfi tutmuşdu. Sultan Səlim də qaçmağın mümkünsüz olduğunu görüb qəzanın qədərini gözləməli oldu.

ÇALDIRANA GEDƏN YOL

(Əvvəli ötən saylarımızda)

-Sultan Səlimlə danışa bildinmi?

Mövlana Sarıgörelə hiss elədi ki, ətrafdan kimsə onlara diqqət eləmir. Ona görə də bir qədər ətrafı danışmağın fürsətini əldən qaçırmadı:

- Bəli, aləmlərin sultanı, səfər pis keçmədi, Sultan-zadəni də gördüm, hələ ətrafı danışa da bildim.

- Səlimin vəziyyəti necədir? Əhvalı yaxşıdır?

- Bəli, hökmdar, Sultan Səlimin əhvalı çox yaxşıdır. Onun nə Osmanlı sarayı ilə, nə də qardaşları ilə bir ədavəti yoxdur.

- Bəs onda nə istəyir? - Sultan Bəyazid bir də soruşdu.

- Aləmlərin sultanı, oğlunuz istəyir ki, Osmanlı səltənətinin taxt-tacı əbədi olsun. O, deyir ki, nə Sultan Əhməd, nə də Sultan Qorqud hakimiyyəti qorumaq iqtidarında deyil. - Mövlana Sarıgörelə bunları dedi və dediklərinin Sultan Bəyaziddə necə təsir edəcəyini gözlədi. Əgər Sultan Bəyazid onun bu sözlərindən sonra qəzəblənməyəcəkdisə, demək, onun özünün də Sultan Səlimin taxt-taca sahib olmasına razılığı var. Onsuz da Əli Paşa Xadim artıq arada yox idi. Sultan Əhmədin tərəfindən bir kimsə böyük Sultan Bəyaziddə təsir edə bilməzdi. Başqa sözlə Mövlana Sarıgöreləə aydın oldu ki, indi meydan onun ixtiyarındadır.

Bəli sultanın əhvalı elə Mövlana Sarıgörelənin gözlədiyi kimi görünürdü. Mövlana Sarıgörelə başa düşdü ki, indi Sultan Bəyaziddə Sultan Səlim haqqında nə desə onu qəbul edəcək. Ürəyində “Allah kimi istəyirsə, onun da çırağını yandırır”, deyər düşündü. Özünü cəmləyib fikrindəkiləri Sultan Bəyaziddə bərbəbir aydınlatmağa başladı.

- Aləmlərin sultanının ömrü əbədi olsun, Allah onun bütün övladlarının canını sağ eləsin ki, hökmdarın da həmişə qəlbi işıqlı olsun.

romandan səhifələr

mi var idi. Əlbəttə, bütün bunları Mövlana Sarıgörelə də yaxşı bilirdi. Ona görə də hökmdarı inandırmaq üçün bir qədər ətraflı danışmalı oldu:

- Hökmdar özü də yaxşı bilir ki, Sultan Əhməd çətin məqamlarda müstəqil qərar qəbul etmək iqtidarında deyil. İndi Əli Paşa Xadim də onun yanında olmayacaq ki, - Mövlana Sarıgörelə burada dayandı, Əli Paşa Xadimin ünvanına dua dedi, - Allah Əli Paşa Xadimin yerini behişt eləsin. Sultan sarayına çox sədaqətli idi. - Onun bu duasını Sultan Bəyazid də razılıqla qarşıladı və başını tərpətdi. Yalnız bundan sonra Mövlana Sarıgörelə sözünə davam elədi: - Hə onu deyirəm ki, Əli Paşa Xadim sağ olsa, onda Sultan Əhməd çətin məqamlarda ağıllı məsləhətlərlə düzgün yola yönəldərdi. Neyləmək olar, ömür Allahın əlindədir, hər kimə nə qədər istəyir, o qədər bəxş edir.

Burada söhbət bir qədər dayandı. Mövlana Sarıgörelə başa düşdü ki, deyəsən, hökmdar son qərarını verməyə bir qədər tərəddüd edir.

- Hökmdar, Sultan Səlim bir məktub da yazıb. O, arada baş verən qanqaralılıqlarına görə atasından üzr istəyir və bağışlanmasını diləyir.

Mövlana Sarıgörelə hiss elədi ki, onun bu sözləri də hökmdara xoş gəldi. Onsuz da Sultan II Bəyazid hakimiyyət üçün indiki məqamda Sultan Səlimi daha vacib bilirdi. Çünki Sultan Səlimin arxasında öz oğlu da dayanırdı. Həqiqətən, Sultan Səlimin gənc oğlu artıq igid bir sərkərdə kimi çevik qoşun dəstələrini bacarıqla idarə etməkdə idi. Hakimiyyəti isə yalnız tərəfdaş qüvvələrlə qoruyub saxlamaq olar. Sultan Əhməd isə nəinki Sultan Səlim heç Sultan Qorquda müdafiə etməyəcəkdi.

Yalnız hər kəs öz yerini tutandan sonra, Sultan Bəyazid başını qaldırıb adamları süzdü, bəli, hər kəs onun yanında idi. Sarıgörelə də yanında əyləşmişdi. Sultan Səlim arabir onun da gözlərinə baxırdı. Ancaq bu soyuq və donuq gözlərdə də bir məna görmürdü.

Axır ki, Sultan Bəyazid başını qaldırdı:

- Sizin hamınızın şahidliyi ilə mən Osmanlı səltənətinin taxt-tacını oğlum Sultan Səlimə verirəm. Bu gündən sonra sizin hökmdarınız Sultan Səlimdir. - Sultan Bəyazid bunları dedi və son sözlərində hiss olundu ki, bir titrəyiş də var. Deyəsən, kövrəlmişdi.

Heç kimdən səs çıxmıdı. Bu sükutun bir neçə səbəbi var idi. Osmanlı səltənətinin sütunu olan bu adamların bəziləri Sultan Əhmədin tərəfdarı idi, bəziləri də Sultan Qorqudu istəyərdilər. Amma indi hakimiyyətə Sultan Səlim gəlirdi. Bu adamların arasında Sultan Səlimin mənəvi dayağı Mövlana Sarıgörelə idi. Sultan Səlim gözləyirdi ki, heç olmasa o dillənsin.

Mövlana Sarıgörelə ehtiyatlı adam idi. O da diqqətini Sultan Bəyazidin özünə yönəltdi. Axır ki, Sultan Bəyazid Mövlana Sarıgöreləə işarə elədi.

-Mən böyük səltənətin varisini alqışlayıram, qədəmi xeyirli olsun. Ən başlıcası, ona görə ki, o atasının öz razılığı ilə taxt-taca sahib olur.

Yer-yerdən səslər gəldi. “Qədəmi xeyirli olsun! Baş uca olsun! Osmanlı səltənəti əbədiyyətəcən davam eləsin!”.

Sultan Səlim 1512-ci ilin aprel ayının 24-də atasının razılığı ilə taxt-taca sahib oldu.

(Davamı var)